

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Husitská teologická fakulta

**Ježíš Kristus v teologii a životě
Alberta Schweitzera**

bakalářská práce

**Jesus Christ in the Theology and Life
of Albert Schweitzer**

Bachelor thesis

Vedoucí práce:
doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.

Autor:
Vladimír Václav Karbusický

Praha 2021

Poděkování

Děkuji doc. ThDr. Jiřímu Vogelovi, Th.D. za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Velké poděkování patří členům CČSH náboženské obce Alberta Schweitzera, kteří mne s touto velkou osobností seznámili a kde jsou zároveň Schweitzerovy myšlenky etiky, humanity a sociální péče uváděny v praxi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Ježíš Kristus v teologii a životě Alberta Schweitzera“ vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. května 2021

Vladimír Václav Karbusický

Anotace

Bakalářská práce JEŽÍŠ KRISTUS V TEOLOGII A ŽIVOTĚ ALBERTA SCHWEITZERA pojednává o teologii a životě Alberta Schweitzera, teologa, humanisty, filozofa a odborníka na německého hudebního skladatele a virtuosa Johanna Sebastiana Bacha, nositele Nobelovy ceny míru. Cílem práce je seznámit s jeho díly a myšlenkami. Zaměření je na osobu Ježíše Krista v oblasti teologie a medicíny. Též je věnována pozornost jeho kritikům, Schweitzerovy kritice společnosti a nastiňuje i osobní Schweitzerův život ovlivněný Ježíšem Kristem.

Klíčová slova

Albert Schweitzer, Ježíš Kristus, náboženství, křesťanství, teologie, etika, humanita, filozofie, Večeře Páně, Boží království

Annotation

The bachelor's thesis JESUS CHRIST IN THE THEOLOGY AND LIFE OF ALBERT SCHWEITZER deals with the theology and life of Albert Schweitzer, a theologian, humanist, philosopher and expert on German composer and virtuoso Johann Sebastian Bach, the Nobel Prize for Peace. The aim of the work is to get acquainted with his works and ideas. The focus is on the person of Jesus Christ in theology and medicine. Also deals with the attention to his critics, Schweitzer's critique of society, and outlines Schweitzer's personal life influenced by Jesus Christ.

Keywords

Albert Schweitzer, Jesus Christ, religion, Christianity, theology, ethics, humanity, philosophy, the Lord's Supper, Kingdom of God

Obsah

Anotace	4
Klíčová slova	4
Annotation	4
Keywords	4
Obsah	5
Seznam zkratek	6
Úvod	7
1. Albert Schweitzer	9
1.1. Rodinné zázemí	9
1.2. Studium	10
1.3. Působení v církvi	12
1.4. Postoj k církvi a náboženství	13
1.5. Jak viděl sám sebe - vliv na ostatní	15
1.6. Jak by viděn - ocenění	16
2. Ježíš Kristus pohledem teologa	17
2.1. Základní pohled na Ježíše Krista	17
2.2. Historický pohled na Ježíše Krista	18
2.3. Ježíš Kristus – Boží království	21
2.4. Ježíš Kristus – Večeře Páně	25
2.5. Ježíš Kristus v soukromém životě teologa	26
3. Ježíš Kristus pohledem doktora	28
3.1. Ježíš Kristus pohledem psychiatrů	28
3.2. Schweitzerův psychiatrický rozbor Ježíše Krista	29
3.3. Čím podepřel Schweitzer své stanovisko	31
4. Ježíš a etika	34
5. Kritika	36
5.1. Schweitzerovi kritici	36
5.2. Schweitzerova sebekritika	37
5.3. Schweitzerova kritika společnosti	38
6. Závěr	40
Seznam použité literatury	42

Seznam zkratek

CČSH	- Církev československá husitská
Iz	- Izajáš, Starý zákon
Mt	- evangelium podle Matouše
NDR	- Německá demokratická republika
př. n. l.	- před naším letopočtem
str.	- strana
sv.	- svatý
tzv.	- tak zvané

Úvod

Inspirací k napsání bakalářské práce bylo pro mne seznámení se s tímto velkým teologem, humanistou a odborníkem na německého hudebního skladatele a virtuosa Johanna Sebastiana Bacha v náboženské obci Církve československé husitské v Praze – Michli, která hrdě nese jméno Alberta Schweitzera.

Bakalářská práce nedokáže obsáhnout celé jeho dílo, proto je zvoleno užší zaměření na Ježíše Krista v díle a životě Alberta Schweitzera. I přes toto užší zaměření nám daný rozsah bakalářské práce dovolí jen lehce podkrýt osobu Alberta Schweitzera, a tím možná vzbudit opětovný zájem o jeho dílo a myšlenky. Mnoho otázek zůstane proto nezodpovězených a budou čekat na další naše odhalení.

Bakalářská práce má za úkol na jednom místě seznámit jak Ježíš Kristus ovlivnil Alberta Schweitzera v jeho díle a životě. Poznatky budou čerpány z primární literatury děl Alberta Schweitzera vydaných v českém a německém jazyce doplněné sekundární literaturou českých autorů a poslední novou vydanou biografií od Nilse Ole Oermanna, německého evangelického teologa, historika a právníka, profesora univerzity v Lüneburgu.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, které nám systematicky a přehledně přiblíží Schweitzerův pohled na Ježíše Krista. V první kapitole se seznámíme s jeho rodinným zázemím. Rodinné zázemí formuje lidskou bytost od prvního nádechu při příchodu na zem. Vědci se shodují, že prožitky v raném dětství ovlivní celý náš budoucí život. Ne jinak to bude v životě Schweitzera. Narozením do duchovní rodiny s hlubokým vztahem k Bohu a láskou k sakrální hudbě určitě ovlivnilo mladou Schweitzerovu duši a nasměrovalo jeho cestu životem. Cestu s Ježíšem Kristem a Bachem.

Druhá kapitola nám přiblíží Schweitzerův pohled na Ježíše Krista pohledem teologie. Seznámíme se základním Schweitzerovým pohledem na Ježíše, abychom v dalších podkapitolách se mohli seznámit s jeho historickým pojetím Ježíše. Budeme pokračovat s pohledem na Boží království, a přejdeme k Večeři Páně. U Večeře Páně se zaměříme na vznik slavení. Těmito třemi tématy se ve svých pracích převážně zabýval, proto jsou zvolena. Pro poznání jeho vztahu k Ježíši se podíváme i do jeho

soukromého života, kde si přečteme úryvky jeho dopisů milované ženě. To nám přiblíží osobu Alberta Schweitzera po občanské stránce.

Albert Schweitzer byl také znám jako „pralesní“ doktor z nemocnice Lambaréné Africe. Než se však stal uznávaným doktorem medicíny, musel vystudovat lékařskou fakultu. Kde se při své disertaci opět věnoval osobě Ježíše. Třetí kapitola je proto zaměřena jeho pohledu, co by doktora na osobu Ježíše Krista. Seznámíme se s dobovým názorem psychiatrů na osobu Ježíše Krista a na psychiatrický rozbor od Alberta Schweitzera s jeho následnou obhajobou duchovního zdraví Ježíše.

Ve čtvrté kapitole se lehce seznámíme se Schweitzerovým pojetí etiky a Ježíše, abychom se přesunuli k páté kapitole věnované kritice. Kapitola Kritika je zařazena jako poslední kapitola před závěrem. V této kapitole nám budou předloženy hlavní výtky – kritiky vůči Schweitzerovi. Z pohledu psychologie nám i tyto kritiky přinesou pohled na samotného Alberta Schweitzera. Pohled Schweitzerových kritiků nám pomůže se podívat na jeho dílo jinými očima. Bude záležet jen na nás, zda s kritickým pohledem budeme souhlasit či ne. Největším kritikem byl však Schweitzer sám sobě i této oblasti bude věnován střípek prostoru. Pátou kapitolu uzavřeme Schweitzerovou kritikou společnosti. Společnosti v období dvou světových válek, poválečné společnosti směřující k tzv. Studené válce. Zde možná objevíme i poselství pro naši dobu.

Závěrečná kapitola je věnována shrnutí bakalářské práce se zamyšlení nad tématem diplomové práce.

1. kapitola - Albert Schweitzer

Abychom pochopili osobu Alberta Schweitzera a přiblížili se k jeho pohledu na samotného Ježíše Krista, Syna člověka, je nutné začít již od jeho dětství, rodinného zázemí a studia. Neboť zde se již formuje jeho vztah k Ježíši Kristu, Bohu a Církvi samotné.

1.1. Rodinné zázemí

Albert Schweitzer se narodil 14. ledna 1875 ve městě Kaysersberg v Horním Alsasku. Byl druhorozeným synem Ludwiga Schweitzera a Adély, rozené Schillingerové. Narodil se do duchovního prostředí, jeho otec působil jako duchovní správce místního malého evangelického diasporního sboru. Jeho matka byla dcerou faráře z Mühlbachu. Děda z otcovy strany byl varhaníkem a učitelem v Pfaffenhofenu v dolním Alsasku a stejné učitelské povolání měli i tři z jeho bratrů. Nebylo tedy divu, že když bylo Albertovi již pět let, začal ho otec učit hře na klavír. Jak sám Albert zmiňuje jednalo se o starý stolový klavír po dědovi Schillingerovi, na který otec hrál. Podle Schweitzera otec neměl dobrou techniku hraní, přesto dokázal velmi krásně improvizovat. Tím k jeho začínající duchovní osobnosti přibyla i druhá a to hudební. V sedmi letech již udivoval ve škole hrou svých vlastních chorálních melodií na harmonium.¹

Dědeček z matčiny strany vzbudil ve svém vnukovi oblibu nejen k hudbě, ale i k varhanám a to jak k hraní tak i k technice jejich stavby. Není proto divu, že jakmile Albert v osmi letech dosáhl na pedály od varhan, začal hrát na bohoslužbách. Do jeho popředí zájmu se tedy dostává studium hry na varhany. Tímto prvotním probuzením zájmu a objevením talentu dědeček silně ovlivnil Albertův vztah k varhanní hudbě a jeho další směřování v oblasti varhanní hudby a stavby varhan.²

1 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

2 KALFUS, Radim. *Vzpomínky na Dr. Alberta Schweitzera a na Lambaréné*, V Práci 1. vyd. Praha: Práce, 1975, ISBN není

Posun v technice a vnímání hudby začal s jeho učitelem Eugenem Münchem, novým varhaníkem v místním reformovaném kostele Sv. Štěpána v Mylhúzách, jenž přišel po svých studiích z berlínské vysoké školy a byl velký nadšenec pro Bacha. Tím ovlivnil budoucí vnímání a postoj Alberta Schweitzera k Bachově hudbě.³

Zde můžeme citovat samotného Alberta Schweitzera: „Z těchto bohoslužeb, kterých jsem se jako dítě účastnil, jsem si odnesl do života smysl pro svátečnost a potřebu ztišení a soustředění. Bez toho si svůj život nedovedu představit. Proto nemohu souhlasit s těmi, kdo nechtějí, aby se děti účastnily bohoslužeb dospělých dřív, než něčemu rozumějí. Nezáleží vůbec na rozumění, ale na prožívání svátečního. Pro dítě má největší význam, když vidí zbožnost dospělých a je jejich zbožností strženo.“⁴

Pohled na Schweitzerovo vnímání světa mělo i samotné alsaské prostředí, místo mezi Francií a Německem. Místo, kde se střetává německá kultura s francouzskou. Mateřštinou mu byla němčina, potažmo alsaský dialekt, ale plyně hovořil francouzsky. Francouzštinou bylo u Schweitzerových rodičů zvykem psát rodinou korespondenci, což Schweitzer po celý svůj život dodržoval. Do vínku mu byly tedy již od dětství dány dva jazyky a to jazyk německý a francouzský.⁵

1.2. Studium

Na konci října 1893 nastupuje na štrasburskou univerzitu. Koncem 19. století byla univerzita bez svazujících tradic, kde profesori i studující společně chtěli uskutečňovat ideální novodobou vysokou školu. Ideální podmínky pro Schweitzerovu badatelskou duši. Schweitzer nezapomíná ani na svoji vášeň pro hru na varhany, Bacha a v témže roce začíná zdokonalovat svoji techniku u pařížského varhanního mistra Charlese Marie Widora. „Podle Schweitzera otevírá Bach svou hudbou posluchači mimořádný bezčasý přístup k němu samotnému, k jeho přítomnosti a k náboženskému rozměru. Tak jako mystik usiluje o sjednocení s Kristem, tak podle Schweitzera bachovská

3 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

4 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9., str. 73

5 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

*hudba bytostně usiluje o to, aby posluchačům hudebně otevřela cestu k takové jednotě“.*⁶ Zde nám Schweitzer sám potvrzuje, že poznat Ježíše lze skrze Bachovu hudbu a tím vstoupit do jeho přítomnosti bez závislosti na čase a prostoru.

Albert Schweitzer svoji první teologickou zkoušku složil 6. května 1898. Podíváme-li se na jeho studium. Bylo to studium velmi intenzivní. Za osm semestrů vystudoval souběžně teologii, hudební teorii a filozofii. Z daných předmětů si vybíral, ty které ho obohacovaly. Nelze se proto divit, že ne vždy výsledky jeho zkoušek byly oslňující. A to převážně u klasických zkoušek univerzitních a posléze doktorandských, nad to vynikal v oblasti bádání a samostatně vybraných témat. Z dnešního pohledu můžeme říci, že pracoval efektivně.

Za téma své disertační práce si vybral učení o Poslední večeři. Rozvinul tak své již první téma, kterému se věnoval ve své první teologické zkoušce. Využil již své rešerše literatury. Není se též čemu divit na sepsání daného tématu měl jako všichni kandidáti daného ročníků jen osm týdnů. Téma jeho doktorandské práce bylo Schleiermacherovo učení o Poslední večeři v porovnání s pojetím v Novém zákoně v reformačních vyznavačských spisech. Touto prací ve spojení s již předešlým zájmem o Ježíše Krista a to především o jeho historické pojetí si splnil svoji disertační práci. Využívání synergií a jeho cílevědomost daná již výchovou a alsaským prostředím je pozorovatelná ve všech jeho kvalifikačních vědeckých pracích. Při bližším pohledu na jeho díla odhalíme v jeho textech těsnější tematické souvislosti.⁷

Albert Schweitzer na svá studijní léta vzpomíná ve své knize takto: *“Ve studijních letech jsem se zabýval samostatně – často na úkor ostatních předmětů – otázkou evangelíí a problémy Ježíšova života; dospíval jsem přitom stále více k přesvědčení, že klíč k rozluštění záhad je nutno hledat ve výkladu řečí Ježíšových při vyslání učedníků a v odpovědi na otázku uvězněného Křtitele, a dále i v jeho chování po návratu učedníků.“*⁸

6 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 59

7 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

8 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není, str. 16

1.3. Působení v církvi

První své kazatelské místo dostal Albert Schweitzer ve Štrasburku u Svatého Mikuláše v roce 1899 jako tzv. „vikář na zkoušku“. Až po složení druhé teologické zkoušky mohl nastoupit jako již řádný vikář.⁹ Důraz ve svých kázáních dával Schweitzer na z jeho pohledu často přehlížené pravdy. Z jeho oblíbeného apoštola Pavla zmiňoval, kde je duch Kristův, je i svoboda. Samozřejmě nezapomínal vypíchnout pro věřící vše důležité z poselství Ježíše. Tímto se neodmyslitelně vryl do paměti věřících, kteří se k němu vždy vřele hlásili.¹⁰

Schweitzer při svém rozhodnutí odjet na misi narazil na překážku, již jako známý teolog vzbuzoval rozpaky komise Pařížské misijní společnosti. Misie v Lambaréné v Gabunu byla vedena v pietisticko-evangelikálním duchu a Schweitzer zde narazil tak jako na Teologické fakultě se svým liberálním postojem. Po několika jeho urgencích souhlasili s přijetím pod podmínkou, že Schweitzer složí „zkoušku z víry“. Ze strany Misijní společnosti byly obavy, aby svými postoji a svým teologickým výkladem Ježíše Schweitzer nemátl místní africké misionáře. Pochopitelně tuto nabídku „zkoušky“ Schweitzer odmítl. Nevzdal se však svého cíle odjet do vytoužené Afriky a s Misijní společností se nakonec domluvil na svém statusu doktora s tím, že jako teolog se nebude k ničemu vyjadřovat. Časem si však okolnosti v africkém Lambaréné vyžádali i Schweitzera jako duchovního a posléze mu ani nebylo bráněno v jeho teologické práci.¹¹

9 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

10 WONDRÁK, Eudard. *Albert Schweitzer*, V Praze: Orbis, 1968, ISBN není

11 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

1.4. Postoj k církvi a náboženství

Již jako student měl Schweitzer svůj pohled a postoj k náboženství. Své pochybnosti a dotazy k víře vznášel již svému duchovnímu, který ho připravoval ke confirmaci. Setkal se však s vyžadováním víry bez výhrad a bez přemýšlení. Přesto ho to neodradilo, spíše podnítilo, k bádání a prohlubování náboženských myšlenek. Samostatnost a určitá svoboda v náboženském myšlení pramenila již z jeho útlého dětství a to převážně z kázání jeho otce.¹²

Přestože měl Schweitzer ve své teologii blízko k unitářům, svobodným křesťanským myslitelům, cítil se a považoval se vždy za člena luteránské církve. Musíme vyzdvihnout, že přes své někdy až teologicky kontroverzní teze se nikdy neocítl mimo luteránskou církev. Pro svůj projekt, nemocnici v Lambaréné, se mu podařilo získat prominentní podporu církevních vůdců jako byli Otto Dibelius, Heinrich Grüber a Martin Niemöller. Když tedy do lambarénské knihy hostů vydavatel Beacon Press Melvin Arnol napsal „Největší duše v křesťanstvu“, v Americe ho v padesátých letech uctívali jako moderního evangelického světce, Albert Schweitzer toto své titulování obratem vyškrtl. Projevila se zde Schweitzerova skromná povaha a jeho přístup k odmítání titulů.¹³

Jednou na položenou otázku, proč nebyl vyloučen z luteránské církve pro své mnohdy kontroverzní postoje odpověděl: „*Je cenné, že si církev drží ve svém lůně takové, kteří nedrží ve všem jednotnou linii, jako kvásek, jehož se nezbavuje.*“¹⁴ Schweitzer je přesvědčen, že i pro jiná náboženství setkání s křesťanstvím je obohacující neboť křesťanství samo o sobě obsahuje univerzální etické a myšlenkové hodnoty. Přichází s označením optimistické a pesimistické náboženství. Optimistickým náboženstvím nazývá všechna, která mají kladný (dobrý) vztah k pozemskému životu a světu.

12 KALFUS, Radim. *Vzpomínky na Dr. Alberta Schweitzera a na Lambaréné*, V Práci 1. vyd. Praha: Práce, 1975, ISBN není

13 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

14 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 47

Nedostatkem dobra (kladného vztahu) je pak zlo, které není protikladem Boha, ale součástí dění světa. Pesimistické náboženství je pak to, které se dívá na svět negativně, jako místo zla, hříchu a nedokonalosti, proto se pak pesimistické náboženství upíná k vykoupení a hledá všechny možné cesty k oprostění člověka od světa. Světa stvořeného samotným Bohem.¹⁵

Schweitzera můžeme považovat za liberálního teologa sympatizujícího s trendem nenáboženské interpretace křesťanství. Trend existenciální protestantské teologie šedesátých let 20. století je představován zejména v pracích Bultmanna, Gerharda Ebelinga, Herberta Brauna.¹⁶

„Schweitzer nebyl religiozní v abstraktně intelektuálním nebo kulturním smyslu. Náboženství pro něj nebylo ani „pocitem“ ve smyslu pozdější romantiky, bylo mu čímsi, co účinkuje z hloubi a co dokáže v každém člověku rozpoutávat impuls k fundamentálnímu etickému jednání. V tomto etickém smyslu je pro Schweitzera následování Ježíše osvobodivá praxe, nikoli dogmatický systém nebo něco, na co by snad měly monopol církve.“¹⁷

Dnes již nemůžeme naše svobodomyšlné křesťanství ztotožňovat přímo s vírou učení Ježíše tak, jak on si to mohl představovat. Přesto nám Ježíš vkládá své učení do židovského mesiášského dogmatu, přitom on sám nesmýšlí dogmaticky. Ježíš neposuzuje víru podle nynější dogmatické správnosti. On nikdy nežádá od nás, abychom obětovali své myšlení. Musíme si být vědomi velkých hodnot, které nacházíme v církevním křesťanství, promlouvajících k nám v dochovaných dogmatech a po staletí udržovanou zbožností. Pamatujme na slova apoštola Pavla: „Kde je Duch Páně, tam je i svoboda“, proto věřil, že křesťanství lépe poslouží oddaností k Ježíšovu náboženství lásky než poslušným přejímáním článků víry. Podle Schweitzera je-li duch Ježíše v církvi,

15 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

16 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

17 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 47

poté je v ní dostatek místa pro všechnu křesťanskou zbožnost a to včetně svobodné zbožnosti.¹⁸

1.5. Jak viděl sám sebe – vliv na ostatní

Sám sebe chápal a považoval se za teologického mystika, který hledá jednotu lidské duše a samotného Boha. „Podle Schweitzera otevírá Bach svou hudbou posluchači mimořádný bezčasý přístup k němu samému k jeho přítomnosti a k náboženskému rozměru. Tak jako mystik usiluje o sjednocení s Kristem, tak podle Schweitzera bachovská hudba bytostně usiluje o to, aby posluchačům hudebně otevřela cestu k takové jednotě. Proto Bacha nepředstavoval jako technicky dokonalého skladatelského génia ani jako „strážce grálu čisté hudby“, nýbrž jako básníka a malíře v hudbě. Podle Schweitzera je hudba Bachův způsob, jak prostřednictvím „řeči tónů“ jež mu byla vlastní vyjadřovat existenciální a religiózní zkušenosti.“¹⁹

Jeho duchovní vliv byl tak veliký, že jeho rukopis, styl psaní, se časem promítl do jeho lambarénské spolupracovnice Alidy Silverové a posléze i k ostatním. Začalo se tomu říkat „schweitzerovské písmo“. Zda k tomu došlo samovolně nebo sám Schweitzer sám toto vyžadoval, se již nedozvíme. Přesto to vypovídá o „duchu Lambaréné“. Schweitzer si uvědomoval potřebu udržovat si kontakty pro svůj projekt v Lambaréné tak i pro svůj duchovní rozměr. Mezi jeho adresáty patřili günsbašští sedláci i duchovní veličiny a prezidenti. V jeho korespondenci najdeme dopisy od dalajlámy, královny Alžběty II., Alberta Einsteina, Winstona S. Churchilla, Wernhera von Braun tak i herečky Brigitte Bardotové. V jeho dopisech najdeme témata od dialektické teologie, ochrany zvířat až po kubánskou krizi, jeho témata konverzace, jak vidíme, byla obšírná tak, jak jeho samotné vidění a vnímání světa.²⁰

18 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

19 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 59

20 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

1.6. Jak byl viděn – ocenění

Schweitzer byl viděn jako světoobčan, který si uvědomuje, že hranice nic nemění na etické odpovědnosti člověka. Jeho pohled byl dán, pohledem Alsasana žijícího na území, které si nárokovalo Německo i Francie. V nemocnici Lambaréné razil postoj nevyjadřovat se k místní politice, viděl sám sebe v africkém Gabunu jako hosta. Tento neutrální postoj mu dovolil pokračovat ve své práci i po politické změně a nástupu prezidenta Lépna M'ba, kdy mnoho jeho krajanů muselo krajinu opustit. Svůj neutrální postoj zaujal podobně i k problematice světového zbrojení. Z politického vidění světa byl považován za vhodnou neutrální instanci.²¹

Přes svůj neutrální politický postoj a „pralesního doktora“ byl znám jako evangelický teolog s individuálním zaměřením. Teolog, který má odlišné postoje a rozchází se v názorech v té době uznávaných teologických autorit. Byl viděn jako člověk, který hájí svá stanoviska, která má podepřena hlubokým bádáním. Člověka s úsilím o pravdu za každou cenu. Jeho filozofické spisy z dvacátých let minulého století nastiňovaly a přinášely cesty k nové morálce a to morálce úcty k životu. Nesmíme opominout ani to, že mezi hudebníky je ceněn jako autor obsáhlého spisu o Bachovi, je jedním z nejznámějších a nejosobitějších interpretů Bachovy hudby. Též ceněným odborníkem v oblasti techniky a stavby varhan, zastáncem původních typů varhan před modernějšími verzemi.²²

Albert Schweitzer se stal nositelem Nobelovy ceny míru za rok 1952. Ocenění se dostalo Schweitzerovi i v naší české krajině. V roce 1928 se stal čestným doktorem Filosofické fakulty Karlovy univerzity v Praze. Jeho jméno nese od roku 1979 Náboženská obec Církve československé husitské v Praze – Michli.

21 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

22 WONDRÁK, Eudard. *Albert Schweitzer*, V Praze: Orbis, 1968, ISBN není

2. kapitola - Ježíš Kristus pohledem teologa

Teolog a biblista Albert Schweitzer upřel převážně svou pozornost na dvě osoby z Nového zákona a to na Ježíše a Pavla. V roce 1930 ve své knize *Mystika apoštola Pavla*, v kapitole o smrti a vzkříšení s Kristem shrnul své základní poznatky svých prací o Ježíšovi.

Zde na pár stránkách si čtenář udělá představu o postavení Schweitzera v novodobé biblické vědě. Ve svých *Dějinách bádání života Ježíšova* vztyčil všem, kteří se tímto nelehkým tématem zabývají, okázalý pomník. Jako eschatolog svým chápáním uzavřel jednu velkou kapitolu dějin výzkumu.²³

2.1. Základní pohled na Ježíše Krista

Přestože Schweitzer vidí ve svých pracích Ježíše jako zakladatele křesťanství, netvrdí to úplně jednoznačně. Samozřejmě by křesťanství bez Ježíšova vystoupení nevzniklo. Položil si otázku. Kdy vzniklo? Křesťanství vzniká vírou, že Ježíš Kristus byl vzkříšen. Křesťanská víra se tedy objevuje až po Ježíšově ukřižování. Ježíš svým životem a vystupováním nezaměnitelně patří do dějin židovstva a proto můžeme o něm mluvit jako o jedinečném a neodmyslitelném předpokladu pro vznik křesťanství. Schweitzer svým bádáním potvrzuje, že naděje židovských apokalyptických kruhů byla Ježíši nejbližší. A to naděje spojená s postavou Syna člověka s odstupem od netrpělivosti apokalyptických výpočtů. Na tuto Schweitzerovu tezi, že propojení proudů židovské naděje, představy Mesiáše a Syna člověka došlo prvně u Ježíše, navázal profesor Traugott Holtz, novozákoník teologické fakulty univerzity v Lipsku, a to svou studií *Ježíš z Nazareta*, která vyšla v roce 1981 v NDR. Prioritní otázkou bylo pro Schweitzera, jak Ježíš sobě rozuměl a jaký význam přikládal svému utrpení.²⁴ Schweitzer byl přesvědčen, že Jidášova zrada nespočívala ve vyzrazení Ježíšova pobytu Vysoké radě.

23 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

24 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

Pro Vysokou radu byla mnohem důležitější zpráva o tom, že si Ježíš činí nárok na mesiášské poslání. Ohledně samotného veřejného vystupování Ježíše dochází při bádání v nejstarších evangeliích k závěru, že se jednalo pouze o jeden rok či dokonce je i možné, že šlo pouze o pět až šest měsíců veřejného působení Ježíše. Své tvrzení podkládá tím, že Ježíš začal na jaře podobenstvím o rozsěvači (Mt 13,1-9 a Mt 13,18-23), následovala cesta s učedníky do Caesareje a následně se na Velikonoce vypraví do Jeruzaléma.²⁵

Tímto tvrzením se rozchází s dosavadními hlavními teologickými názory, přestože se jeho úvahy podobají Ernestu Renanivovi francouzskému religionistovi, filosofovi, historikovi a členu Francouzské akademie.²⁶

2.2. Historický pohled na Ježíše Krista

Ve svém historickém vidění Ježíše navazoval, pokud jde o metodu, na tübinskou tradici historické kritiky, kterou znal od svého přítele Ferdinanda Christiana Baura.²⁷

Na danou dobu Schweitzerův postoj k historickému pojetí Ježíše nebylo nic nového. Již před ním se touto problematikou zabýval heidelberský novozákonní badatel Johannes Weiß. Na rozdíl od Weiße Schweitzer nabídl Ježíše elegantněji a s větším zaměřením do historického problému. Oba dva zdůrazňovali, že Ježíš se na počátku neztotožňoval s Mesiášem a následnou Ježíšovou smrtí se Ježíšova etika lásky dostala na všechny lidi.²⁸

Na začátek proto citujme samotného Schweitzera: „*Není to lehký úkol, jenž mně připadl, totiž vést křesťanskou víru k tomu, aby se s historickou pravdou upřímně*

25 SCHWEITZER, Albert. *Gespräche über das Neue Testament*. V C. H. Beck's Verlagsbuchhandlung (Oskar Beck) 2. vydání: München, 1994. ISBN 3 406 37461 1

26 WONDŘÁK, Eudard. *Albert Schweitzer*, V Praze: Orbis, 1968, ISBN není

27 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

28 ERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

*vypořádala. Ale jsem mu radostně oddán, neboť jsem si jist, že důstojná pravdivost odpovídá duchu Ježíšovu.*²⁹

Jsme na omylu, pokud bychom si mysleli, že křesťanství ztratilo zájem o historický příběh Ježíše. Mohli bychom tak nabýt dojmu u prvních křesťanských teologů, počínaje prvním z nich a to Pavlem, kde historický Ježíš nestál v popředí. Přesto již na počátku křesťanská víra zahrnuje Ježíšovy příběhy a jeho kázání do svých věroučných výpovědí tak i do etických obsahů. Schweitzer zároveň chtěl vrátit Ježíše dobovému eschatologickému kontextu a výkladu, neboť dle něho nelze Ježíše podle své vůle modernizovat ani přizpůsobovat cílům, ač by byly sebeušlechtlejší, své vlastní interpretaci. Pouze tak můžeme poznat a procítit Ježíšovu jinakost a přijmout ji jako živý podmět a svoji výzvu.³⁰

Schweitzer obsáhle shrnul své bádání historického Ježíše ve svém díle *Dějiny bádání o životě Ježíšově*, které bylo publikováno v roce 1906. Podle Schweitzera nebyl Ježíš Boží Syn. Z pohledu historie to byl člověk, který vyznával a sdílel tehdejší představu židovstva o konci světa. Při nenastání očekávaného příchodu Božího království se Ježíš sám obětoval a to v naději, že království se zjeví ihned po jeho smrti. To však nenastalo a první, kdo překonal zhroucení těchto představ byl Pavel. Pavel dokázal reinterpretovat příchod tak, že skrze život v Kristu, nastane – může nastat Boží království, a to nezávisle na čase. Schweitzer tento Pavlův výklad nazýval důslednou eschatologií. Tím vyjadřoval, že Pavel zkoumal zvěstování i celý život Ježíše důsledně.³¹

Své historické podklady pro Schweitzerovy teze byly převážně v Ježíšových proslovech u evangelisty Matouše, a to v kázání na hoře (Mt 5-7), v řeči jíž Ježíš vysílá učedníky do světa (Mt 10), v Ježíšově řeči o Janu Křtiteli (Mt 11) a v řeči o příchodu Syna Božího a Posledního soudu (Mt 25). Zde se dopustil dle svých kritiků metodické chyby, která mu byla vytýkána. Chyba spočívala v jeho důvěře v historičnost textů

29 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není, str. 57

30 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

31 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

bez podrobné analýzy. Schweitzer jednoduše velké proslovy u Matouše považoval za autentické a připisoval je samotnému Ježíši. Stejně postupoval u slov o utrpení a zmrtvýchvstání. Data Ježíšova působení vzal za směrodatná a materiály mezi nimi jak uvedl Marek a Matouš prohlásil za autentická. Použité prameny subsumoval eschatologickému dějinnému obrazu, který si předem definoval. Podle kritiků měl učinit opak.³² Vraťme se k jeho dílu Dějiny výzkum života Ježíšova. Do té doby žádný exeget liberálního protestantismu, pokud si chtěl zachovat vážnost, se nepustil do Ježíšova životopisu. *„Exegeze liberálního protestantismu takřka unisono hlásala, že složitá situace co do pramenů vůbec neumožňuje biografickou rekonstrukci Ježíše. Kromě toho Schweitzerova koncepce „důsledné eschatologie“ stojí na jasné alternativě „bud’ eschatologicky, nebo neeschatologicky“.*³³

Schweitzerovo vymezení vůči historickému pátrání po Ježíši z Nazareta spočívalo dodáním pojmu Boží království významu pro přítomnost a to jeho individualizací a etizací. U Schweitzera, celoživotního mystika, jde o jednotu Boha a člověka skrz dějiny. Schweitzerovi jde o propojení Ježíšova poselství s naším životem. Více než v díle Dějiny bádání o životě Ježíšově najdeme Schweitzerova „historického“ Ježíše v jeho knize Mystika apoštola Pavla, zde také více pochopíme Schweitzera jako mystického etika posuzujícího sebe jako teologa a etika. Jeho pohled na následování Ježíše a to v praktickém uskutečňování příkazu lásky. Pryč je zde akademická etika, nastoluje ducha praktické etiky, kde Ježíš se může stát Židu Židem, Řekovi Řekem a též Afričanovi Afričanem.³⁴

Citujme Schweitzerovu zkušenost poté, kdy zveřejnil své teze o jeho bádání o historickém Ježíšovi. *„Mnoho farářů mi už potvrdilo mou zkušenost, že Ježíš historicky*

32 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

33 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 53

34 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

poznany nečiní kázání těžším, nýbrž snadnějším, přestože k nám mluví z jiného myšlenkového světa než je náš.“³⁵

Schweitzerovým cílem bylo prokázat, že pochopení historické osoby Ježíše nejde o dogma. Sám to shrnuje tím, že Ježíš nechtěl od lidí, aby uvěřili v jeho mesiášství. Jediné o co je žádal, bylo, aby se ve svých činech a utrpení osvědčili jako lidé. Pak skrze něho, Ježíše, přijdou do stavu jiného bytí, velmi odlišného od stávajícího světa.³⁶

2.3. Ježíš Kristus – Boží království

Schweitzer předpokládá, že sám sebe Ježíš považoval za Bohem vyvoleného, aby hlásal a přivodil příchod Božího království. Sám Ježíš byl přesvědčen, že je oním skrytým Mesiášem, proto již nechápal své pozemské bytí pouze za mesiášské. Jako Mesiáš se měl v okamžiku příchodu království zjevit plně ve své mesiášské velikosti. Objeví se jako ten dlouho očekávaný Syn člověka.³⁷

„Těmto Schweitzerovým tezím o Ježíšově mesiášském sebevědomí je třeba přiřknout více hypotetický charakter, než Schweitzer připouštěl. Otázku, jak Ježíš sám sobě rozuměl, nebude možné nikdy definitivně zodpovědět. Jisté však je – a v tom je trvalá platnost Schweitzerova přínosu – že v sobě rozuměl v kontextu židovských apokalyptických vizí očekávajících bezprostřední příchod Božího království. S určitostí lze říci, že Ježíš sobě nerozuměl tak, jak o něm vypovídá pozdější křesťanská víra. Nepovažoval se za vtěleného Boha.“³⁸

Společně se Schweitzerem se můžeme jen hypoteticky domnívat, že Ježíš, poté co vystupoval jako hlasatel příchodu Syna člověka, dospěl sám k tvrzení, že by po své smrti byl samotným Bohem se Synem člověka ztotožněn. Následně by bylo

35 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není, str. 54

36 WONDRAK, Eudard. *Albert Schweitzer*, V Praze: Orbis, 1968, ISBN není

37 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

38 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9., str. 25

zmrtvýchvstání a on by se zjevil ve vsí slávě Nového věku. Bohužel nedošlo k naplnění Ježíšovy vize rychlého příchodu Božího království a tím pohasínala naděje u prvních křesťanů, kteří očekávali příchod již za své generace. Schweitzer nastoluje jednu nejzákladnější otázku: Co je tedy z Ježíšova hlásání platné?³⁹

Jasně nám na to odpovídá: „*Etika. Kázání na hoře, ztvárněné v Matoušově evangeliu v kapitolách 5-7, je Schweitzerovi shrnutím Ježíšových etických norem. Sám ovšem ví, že Ježíš svou etiku nehlásal se zřetelem k dějinám. Byla to etika pro krátký mezičas, než nastane království. Etika veskrze radikální, bez smyslu pro kompromis, který by uprostřed složitosti dějinných situací volil relativně optimální řešení.*⁴⁰

Schweitzer nepředpokládá ihned uspořádání života jedince a společnosti v politických, společensko-dějinných souvislostech podle Ježíšova kázání na hoře. Jedinečnost Ježíšovy etiky je v tom, že zviditelňuje relativní etiku účelového smýšlení, tím samotnému člověku neumožňuje volit s dobrým svědomím relativní etická řešení. Ježíšovi nejde o naše dobré svědomí, do popředí se dostává čisté srdce s přiznáním nedokonalosti a svých provizorních postojů, které jsme si zvolili. A to vše bychom měli měřit, podle Schweitzera, Ježíšovou absolutní etikou. Absolutní etika, aspoň tak Schweitzer předpokládá, by měla lidské jednání motivovat a být zároveň platnou normou. Normou před kterou sami sobě složíme účty. Schweitzer nám předkládá Ježíšovu etiku ve smyslu odpoutání se od svých vnitřních zátěží, hříchu ve stoickém smyslu. Ježíšově etice jde převážně o čistotu vnitřního jednání. S očekáváním Božího království šlo o reálnou svobodu živenou nadějí v nový věk. Schweitzer dospěl k názoru, že nelze nakonec etickou normu nějak přesně určit ani odvodit. Je však nutné ji přijmout bez podmínek. Naše přijetí bez podmínek je poté aktem víry. Schweitzer vidí význam očekávání Božího království jako veličinu, sílu, jenž měla být nastolena z nebe a to jak pro Ježíšovo vystoupení jako Mesiáše tak i pro samotnou víru prvních křesťanů.

39 SCHWEITZER, Albert. *Gespräche über das Neue Testament*. V C. H. Beck's Verlagsbuchhandlung (Oskar Beck) 2. vydání: München, 1994. ISBN 3 406 37461 1

40 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a účty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9., str. 27

Byl si též vědom, že tuto naději nelze totožně sdílet s prvními křesťany, neboť patří do světa židovských apokalyptických vizí, mytologie. Tato naděje, vize Božího království byla hnací silou Ježíšova vystoupení, ale dle Schweitzera i jeho omylem. Nabudila sílu víry prvních křesťanů, bohužel se posléze ukázala slepou uličkou, neboť dějiny stále pokračují. Opět se dostáváme k tomu, že nelze prokázat, zda se Ježíš pod tlakem eschatologické představy ztotožnil s rolí ukřižovaného, aby urychlil příchod Božího království. Křesťanské myšlení je proto ovlivněno apokalyptikou a proto je apokalyptika matkou křesťanské teologie a reflexe. Křesťanská víra, ale stojí již mimo apokalyptiku. Schweitzer zmiňuje hlubokou pravdu v Ježíšových slovech: „Blahoslavení tiší, neboť oni dostanou zemi za dědictví.“ Možná z našeho pohledu slova vypadají jednoduše, ne však z mesiášského očekávání pozdního židovstva. Nepanovala představa o Mesiáši, který by se stal člověkem. Byl očekáván Mesiáš jako nadpozemská bytost, která se zjeví ve vsí své slávě při příchodu království. Snaha po vyšší spravedlivosti, jak nás nabádá Ježíš, nedovoluje člověku uzavření se před druhým člověkem. Tomu, kdo prosí, musí dát a nesmí se odvrátit od toho, kdo si chce vypůjčit (Mt 5,42). Proto musí všichni vyhlížející Boží království směřovat k plnění boží vůle. Pouze toto má v daný okamžik smysl. Vůle plnit boží slova vytváří mezi lidmi soudržnost, jenž stojí nade vším.⁴¹

Schweitzer se zamýšlí nad tím. Proč Ježíš nedává Janu Křtiteli jasnou odpověď? Můžeme se domnívat, zda chtěl vyhýbavou odpovědí zkoušet Janovu víru nebo je to jen špatně zaznamenáno? A tím dán podklad pro mnohá špatná kázání? Schweitzer přináší jednodušší výklad. Ježíš neměl v tu chvíli úmysl veřejně proklamovat, za co sám sebe pokládá, proto se vyhýbal odpovědět ano i ne. K této interpretaci Schweitzera vedl Ježíšův výrok, který zazněl po odchodu poslů k jeho učedníkům. „Amen, pravím vám, mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nevystoupil nikdo větší než Jan Křtitel; avšak i ten nejmenší v království nebeském je větší nežli on.“ (Mt 11,11). V očekávání Božího království vidíme, že Ježíš viditelně připouští pozdně židovské mesiášské očekávání a to se všemi jeho vnějšími znaky. Nesnaží se je nijak zduchovnit, nýbrž jak poukazuje

41 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

Schweitzer, naplňuje je svým mocným etickým duchem. Lidé mají přinášet důkaz, že patří Bohu a to tím, že prokazují absolutní etiku lásky svými skutky. Tato absolutní etika stojí nad pozemskými zákony. K blaženosti jsou tedy vyvolení chudí duchem, milosrdní, tvůrci pokoje, čistého srdce, ti jenž žízní po spravedlnosti, trpící a pronásledovaní pro království boží, kdo budou jako děti. Jako omyl uvádí Schweitzer teze, které připisují Ježíšovi zduchovení pozdně židovských mesiášských očekávání. Podle Schweitzera Ježíš vkládá etické náboženství lásky do stávajícího očekávání. Etika a hluboká duchovní religiozita se nám tak spojují.⁴²

Schweitzer svým bádáním také dokazoval a to podle slov Marka a Matouše, že Ježíš čerpá své učení o Božím království z knihy Danielovy (185 let př. n. l.), Henocha (100 let př. n. l.), žalmů Šalomounových (63 let př. n. l.). Na rozdíl od svých učitelů se snaží Schweitzer dokázat, že Ježíš do starého učení o příchodu Mesiáše vložil své hlásání mravnosti a lásky. Schweitzer byl bytostně přesvědčen o propojení vysoké Ježíšovy etiky se staršími naivně realistickými představami o Mesiášově příchodu. O tom, že Ježíš byl plně přesvědčen o nastávajícím konci světa a uskutečnění Mesiášova království. Ježíš proto před lidmi vystupuje pouze jako hlasatel Božího království, o Synu člověka hovoří Ježíš v třetí osobě. V určité době podle Schweitzera však Ježíš dospěje k názoru o velmi blízkém konci světa a vzniku Božího království. Připravuje proto své učedníky na zkoušky a případná utrpení neboť ta dle proroků čekají na vyvolené před samotným zjevením Mesiáše. Ježíš předpokládá, že se s učedníky setká již jako zjevený Syn člověka, tedy ne dříve než se k němu učedníci stihnout vrátit. To se však nenaplnuje a Ježíš přichází k názoru o příchodu Božího království až po své smrti a to tím, že si musí protrpět předmesiášská příkoří za všechny vyvolené do Božího království.⁴³

Modlitbou za příchod Božího království je nám Otčenáš. Modlitba, která nám ukládá, abychom prosili Boha o neuvedení v pokušení (πειρασμός/peirasmos), ale aby nás zbavil od zlého. Schweitzer vykládá pokušení ne něco, jako svádění k hříchu. Vidí v tom pronásledování, které nastane na konci světa z božího povolení pro všechny

42 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

43 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

věřící. Od „zlého“ podle Schweitzera znamená od satana, který prezentuje zlé, protibožské síly. Schweitzer uzavírá výklad tím, že: *“Myšlenka, se kterou jde Ježíš na smrt, je tedy ta, že Bůh jeho dobrovolnou smrt přijme jako smírnou oběť za věřící a že za to je ušetří předmesiášského utrpení, kterým se měli v bolesti a v smrti očistit a ukázat se hodnými Božího království. Ježíšovo odhodlání k obětování života se v jistém smyslu zakládá na Izaiášových slovech o služebníku božím (Iz 53), jenž trpí pro nepravosti jiných, kteří však nedovedou pochopit smysl toho, co vytrpěl.”*⁴⁴

2.4. Ježíš Kristus – Večeře Páně

Při bádání o životě Ježíše se Schweitzer dostal, z jeho pohledu, k problémům prvotního křesťanství. Schweitzer se začal tímto tématem zabývat již za svých studií. První část jeho teologického výkladu měla 62 stran a týkala se užší tematiky, se kterou promoval 21. července 1900 na doktora teologie (licenciát). O dva roky později dosáhl teologické habilitace druhou svou částí o 109 stranách, kterou pojmenoval Tajemství mesianismu a utrpení.⁴⁵

Večeře Páně je uprostřed víry k Ježíši a víry prvotního křesťanství. Pokud nám zůstává smysl a původ Večeře Páně zahalené tajemstvím. Tak je to dle Schweitzera proto, že jsme nepochopili myšlenky Ježíše tak ani prvotní křesťanství, neboť při pochopení nevycházíme od problému Večeře Páně a křtu. Ve své práci o Večeři Páně se zabývá bádáním odborné teologie až do konce 19. století. Přitom se pokouší svoji vlastní podstatu Večeře Páně odkrývat dialekticky. Rozebírá a polemizuje, až vidí neudržitelnost vyložit starokřesťanskou slavnost jako rozdělení chleba a vína, tedy opakováním Ježíšových slov jakožto o jeho těle a jeho krvi, kterou nyní Večeře Páně

44 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není, str. 40

45 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

představuje. Podle Schweitzera neznamenal Večeře Páně pro prvotní křesťany sakramentální opakování nebo symbolické zpřítomnění Ježíšovy smrti.⁴⁶

Toto zpodobnění a opakování Poslední večeře Ježíšovy dodala až katolická mše se svou obětí a později v protestantské Večeři Páně svým zpřítomněním odpuštění hříchů.⁴⁷

Hlavním činitelem slavnosti nebylo tedy tzv. Ježíšovo „ustanovení“ o chlebu a víně jakožto jeho tělu a krvi, nýbrž jeho děkonné modlitby nad chlebem a vínem. Jak Ježíšově večeři s učedníky, tak i slavnosti večeře prvokřesťanské církve dávaly právě tyto modlitby význam, který se vztahoval k očekávané mesiášské hostině. Tím se vysvětluje, proč se v nejstarší době označovala večeře jako „eucharistie“, to znamená „díkůčinění“, a proč se nekonala každoročně večer na Zelený čtvrtek, nýbrž časně zrána každou neděli, v den Ježíšova vzkříšení, kdy se očekává jeho opětovný návrat s počátkem Božího království.⁴⁸

Schweitzer se tímto tématem také zabýval ve své disertační práci, kde odmítl povahu svátosti a zdůraznil její mystickou povahu. Schweitzer tvrdí: „nemůže jít o kanonizaci exegeticky nedoložené vzpomínkové hostiny, neboť příkaz opakovat večeři v Lukášovi 12,19 a v 1. Korintským 11,24n je podle něj ahistorický.“⁴⁹

Proto můžeme Poslední večeři brát jako projev brzkého příchodu Božího království. Až posléze vzniklo ze slavnostního stolování Podobenství společenství s Ježíšem. Ježíš bral a slavil večeři jako mesiášskou s brzkým očekáváním příchodu Božího království. Stejně jako Schweitzer zdůrazňoval eschatologickou povahu David Friedrich Strauß.⁵⁰

46 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

47 SCHWEITZER, Albert. *Gespräche über das Neue Testament*. V C. H. Beck's Verlagsbuchhandlung(Oskar Beck) 2. vydání: München, 1994. ISBN 3 406 37461 1

48 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není, str. 35

49 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad,2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 50

50 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad,2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

2.5. Ježíš Kristus – v soukromém životě teologa

Je těžké oddělit soukromý život Schweitzerův. Jeho život je spojen s veřejným vystupováním jak na poli teologie, medicíny – nemocnice Lambaréné a jeho oblíbeným Bachem. Přesto někdo spojuje všechny tyto jeho zájmy a tím je Ježíš Kristus. Albert si se svojí ženou Helenou dopisoval o náboženských a kulturně-filosofických problémech. Ve své ženě našel Schweitzer svoji oporu a to ve sdílení jeho názorů. Helena nesdílela jeho názory z pozice „nutnosti“ manželky, ale ona sama sdílela manželův názor na Ježíše. Převážně ten, že kdo se chce stát následovníkem musí přijmout Ježíše jako svůj vzor, prioritou je služba bližnímu a ne očekávání posmrtného života či nebe a pekla. Jejich společná vize sloužit bližním je přivedla až do Afriky. Společný pohled na svět, Ježíše, bylo jejich společné pouto.⁵¹

Skrze dochované dopisy, můžeme rozpoznat Schweitzerovu osobní zbožnost k Bohu, k Ježíši Kristu. *V jednom dopisu Heleně z roku 1906 můžeme číst: „Když jsem se včera modlil, modlitbu posledních dní za sílu do zimy, znovu a znovu mi vyvstávala otázka: Co je Bůh? Cosi nekonečného, v čem spočíváme! Ale není to žádná osobnost, nýbrž osobností se stává teprve v nás. Světový duch, který v člověku přichází k vědomí sebe samého. Modlit se: cítit vanutí nejvyšší bytosti v nás, odevzdávat sebe samotné božství v nás, a tak docházet pokoje. Jestlipak to někdy dokážu vyslovit jasněji? [...] Já jsem tak šťastný, když se octnu sám stranou toho teologického hluku a uvažuji o myšlenkách, ne jak je chci vyučovat, nýbrž jak jimi prostě a krátce chci žít. [...] Kdybych měl někomu říci, v čem spočívá mé náboženství, nedokázal bych to [...] ale ty to tušíš a víš.“⁵²*

51 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

52 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 46

3. kapitola - Ježíš Kristus pohledem doktora

Když si jako student medicíny měl Schweitzer vybrat téma své třetí disertační práce, padla jeho volba na propojení Ježíšovy postavy s medicínou. Vzal si za svůj úkol vyvrátit podezření z Ježíšových psychických poruch. Převážně chtěl vyvrátit práce De Loostena, William Hirsche a Binet-Sanglého. V prosinci roku 1912 promoval na doktora medicíny se svojí prací, jejíž titul zněl: Psychiatrické posouzení Ježíše. Vypodobnění a kritika. Základem jeho práce byla psychiatrie, která ho fascinovala a jíž se věnoval později i v africké nemocnici Lambaréné, a oporou mu tak byly nabitě lékařské znalosti. Touto svou jedinou prací z oblasti medicíny Schweitzer vystoupil proti němu vedené kritice jeho eschatologických tezí. Kritici z jeho teologických děl mylně vyvozovali teze, že se Ježíš při očekávání Božího království, které však nepřicházelo, cítil být Mesiášem. Z toho Schweitzerovi kritici mylně usuzovali, že Schweitzer tvrdí o Ježíšově posednutí bludnými představami s následnými psychickými problémy. Tento mylný výklad se Schweitzer snažil změnit dalším teologickým výkladem, bohužel jako již sice uznávaný teolog nebyl v medicínském prostředí brán vážně. Z tohoto pohledu bylo pro něho téma jeho třetí disertační práce dané.⁵³

3.1. Ježíš Kristus pohledem psychiatrů

V té době již psychiatři Geroge de Loosten (Dr. Georg Lomer) William Hirsch a Emil Rasmussen veřejně prohlašovali o psychických problémech Ježíše. Podle nich z pohledu psychiatrie, tedy vědy, vykazoval Ježíš příznaky halucinace, paranoie, progresivní paralýzy (dementia paralytica) až po zkreslené či narušené vnímání své osoby. Jejich publikované poznatky v té době nenarazily na odpor v medicínském psychiatrickém prostředí. Nesmíme zapomínat, že psychiatrie jako věda byla v té době teprve na svém počátku. Pokud se k tomu vyjádřil někdo z teologů, nebyl v medicínském prostředí brán vážně. Koho by doktoři z psychiatrie byli ochotni

53 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

akceptovat, byl jediné jejich kolega z medicíny. To byla pro Schweitzera teologa a budoucího doktora daná výzva. Při shromažďování potřebných podkladů a přípravy rešerší literatury docházel Schweitzer k poznání, že nelze vše v disertační práci obsáhnout.

Jak sám ve svých dílech uvádí, stál před rozhodnutím o změně své disertační práce. Nechtěl se, ale tématu Ježíše, které ho provázelo už od dětství, vzdát. Zvolil proto hlavní stěžejní zaměření z lékařského pohledu a ve své práci se zabýval převážně paranoiou.⁵⁴

3.2. Schweitzerův psychiatrický rozbor Ježíše Krista

Schweitzer jako v první řadě teolog si pokládal otázku na plnou erudovanost doktorů k posouzení osoby Ježíše Krista. Z pohledu teologa nemůže doktor, ač odborník z oboru psychiatrie, plně obsáhnout potřebné teologické znalosti a pak je uceleně a správně propojit s medicínou. Kdo v té době byl schopn interdisciplinární mezeru plně zaplnit byl lékař Albert Schweitzer. Na základě již předešlých svých prací o Ježíši dospěl k výsledku, který již na začátku předpokládal. Ježíš z Nazaretu netrpěl paranoií. Žil v době očekávání brzkého příchodu Božího království, době plné religiozity.⁵⁵

Očekávaná odezva ze strany lékařů, psychiatrů se však neuskutečnila. Jeho práce sice vzbudila rozruch, ale spíše v okruhu teologickém. Přesto Schweitzer si touto svou disertací ukončil jeden svůj starý spor, který měl se svým profesorem Holtzmannem.⁵⁶

„Takový dojem ještě posiluje Schweitzerova předmluva k disertaci, v níž o svém zemřelém učiteli Holtzmannovi hovoří jako o tom, kdo jej motivoval k této medicínské

54 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

55 SCHWEITZER, Albert. *Die psychiatrische Beurteilung Jesu*. V Geog Olms Verlag: Hildesheim - Zürich - New York, 2018. ISBN 978-3-487-09759-6.

56 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

práci svou poznámkou, že Schweitzer ve svých teologických pracích předvádí Ježíše, „jehož názorový svět vyhlíží jako, systém bludů.“⁵⁷

Ve své práci dal větší důraz na apokalyptiku a můžeme dle našeho moderního jazyka i říci pojmy fantastiky, kterou představoval svět Ježíše Nazaretského. Toho opětovně využili Schweitzerovi kritici, kteří přes to všechno vyčítali Schweitzerovi jeho popis Ježíše. Připadalo jim jeho historické podání v eschatologické perspektivě jako svět fantazií, z čehož jim postava Ježíše, jako osoby spatřující naplnění svého mesiášského očekávání brzkého příchodu Božího království, vyzněla jako osoba duševně nemocného člověka. Schweitzer sám sebe viděl jako badatele, který musí stát v opačné pozici neboť bádání je hledání souvislostí a tudíž se musí střetávat s jinými názory. Další Schweitzerovo potvrzení o Ježíšově duchovním zdraví byla tato teze: *„Ježíš Nazaretský jako dítě své doby sdílel představy brzkého příchodu Království Božího posléze zklamané, dočista stejně, jako mohli lidé před Koperníkem přijímat, že Slunce se otáčí kolem Země. A to samozřejmě neznámá, že by byl Ježíš fantasta stížený stihomamem.“⁵⁸*

Schweitzer mohl toto své tvrzení podpořit zopakováním svých teologických tezí. Neučinil tak, ale vrhl se do analyzování psychiatrických prací, které vykreslovali Ježíše jako duševně nemocného člověka. V publikovaných pracích psychiatrů si všiml nekritického citování biblických pramenů pro podepření jejich tvrzení. Autoři citovali a pracovali převážně z Janova evangelia, které by ani jeho profesor Holtzmann, ač se Schweitzerem někdy nesouhlasil, nikdy nepovažoval za první historický zdroj Ježíšova života. Proto se psychiatrům nepodařilo správně stanovit osobu Ježíše. Další mezerou v posuzování ze strany psychiatrů byla neznalost náboženské představy Palestiny v době kolem Ježíšova narození. Přesto si dovolili vznést lékařský psychiatrický posudek nad Ježíšovými religiozními představami a to bez znalostí nábožensko-historických souvislostí. Schweitzer znalec prostředí a představ náboženství Palestiny mohl proto vznést svůj odborný posudek a to za lékařského

57 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 90

58 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 91

podepření svých tezí, že Ježíš byl sice mimořádný ve své době. Z psychiatrického pohledu však naprosto zdravý.⁵⁹

Po čase, kdy byly uznány za skutečné historické prameny pouze evangelia Matouše a Marka se s dalším bádáním přiklonila veřejnost k názoru o zdravé psychické osobnosti Ježíše.⁶⁰

3.3. Čím podepřel Schweitzer své stanovisko

Přestože bychom mohli hovořit o různých psychiatrických příznacích Ježíše. Můžeme pokládat pouze jeden příznak z pohledu psychiatrie a tehdy budeme-li se držet Matoušova a Markova evangelia, které jsou z pohledu vědeckého bádání jako historická věrohodná. Jedná se o příznak halucinace při křtu a eventuálně možná i vyzdvihování svých vlastností. To však, ale k určení a vyvození duševní nemoci nestačí. Musíme brát v potaz náboženství v Palestině za doby Ježíše Krista, tedy očekávání nadcházejícího konce světa a příchod očekávaného Mesiáše, Božího království. Tento religiózní pohled na svět nelze kvalifikovat jako blud. V dané době tento pohled na svět a dění byl přijímán společností jako světonázor židovské společnosti. Další podporou Schweitzerova tvrzení židovského světonázoru dané doby bylo poukázání na dobové náboženské spisy.⁶¹

Ani na Ježíšovu ideu o zjevení jeho samotného jako Mesiáše při příchodu Božího království nemůžeme spatřovat nic chorobně psychicky závažného. Lze usuzovat, že Ježíš byl obeznámen o svém rodě a na základě rodinných židovských tradic byl přesvědčen o svém původu z rodu Davidova. Na základě znalostí svého původu a židovských tradic se mohl cítit být povolán o své mesiášské důstojnosti. Dle spisů proroků toto náleželo potomku Davidova. Pokud se rozhodl své přesvědčení o svém

59 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

60 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

61 SCHWEITZER, Albert. *Die psychiatrische Beurteilung Jesu*. V Geog Olms Verlag: Hildesheim - Zürich - New York, 2018. ISBN 978-3-487-09759-6.

mesiášství udržet v tajnosti na veřejnosti, ano najdeme jeho naznačování ve svých řečech, můžeme jako psychiatři dívající se z pozvzdálí vidět v jeho záměru typický psychický problém jako u lidí s chorobnými velikášskými představami. Jenže ve skutečnosti se přece choval jinak než osoby trpící velikášskými představami. Jeho utajení jako Mesiáše je již v náboženských textech zdůvodněno, proto je z pohledu psychiatrie utajení logické. Mesiáš má podle židovských proroků přijít až po příchodu Nové říše, teprve poté vystoupí ze své skrytosti a dá se poznat jako očekávaný Mesiáš. Proto Ježíš musel své přesvědčení skrývat. Podíváme-li se na řadu jeho výroků, kde zvěstuje svým posluchačům příchod Božího království a to z moci toho, který v něm bude jednou králem. Tak je to opět logicky srozumitelné. Tímto se vyvrací, že se Ježíš pohybuje v bludném systému, ba právě naopak z psychiatrického pohledu normálně reaguje na položená slova a i události, které se ho bytostně týkají.

Proto doktoři psychiatrie jako Geroge de Loosten (Dr. Georg Lomer), William Hirsch a Emil Rasmussen dospěli ke svým závěrům o duševním zdraví Ježíše špatně neboť jak Schweitzer poukazuje a vysvětluje, nebyli dostatečně obeznámeni s historickými fakty. Opominuli světonázor židovstva v době Ježíšově a bez teologických znalostí nemohli poznat rozdíl mezi historickými a nehistorickými údaji v Písmu. Vytrhávali vše, co našli v evangeliích o Ježíšovi, aniž by brali v úvahu pouze nejstarší prameny a to evangelium Markovo a Matoušovo. Pro svá tvrzení o duševní poruše Ježíše se opírají převážně o Janovo evangelium. Tím pak je celý jejich posudek o duševním zdraví chybně stanoven. Jejich posudek je tedy stanoven na osobu, která nikdy neexistovala. Přitom podle náboženských představ tehdejší doby musel Ježíš dospět k svému nastávajícímu mesiášství, neboť byl silnou mravní osobností a tuto svou mravnost si jako člověk musel uvědomovat. Svou duchovní podstatou byl tím, kterého proroci předpovídali, tedy skutečným očekávaným mravním vládcem.⁶²

„Schweitzer sám věděl, že jeho vlastní eschatologický výklad Ježíšova života a umírání nebude inspirovat křesťany a naplňovat kostely. Schweitzerovo skutečné dílo s jeho teologickou působivostí spočívá ani ne tak v jeho vlastní eschatologii, jako spíše

62 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

v teologicko-historickém zpracování otázky, která zaměstnávala novozákonní vědu už více než sto let: „Jaký byl historický Ježíš z Nazaretu?“⁶³

63 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 43

4. kapitola Etika a Ježíš

„Kdo může být lidem oporou v jejich snaze o správný život, není historický Ježíš, nýbrž jedině ten, který vstal z mrtvých v nich samotných. Tím, co dokáže lidi přimět, aby se vydávali k novým břehům a měnili svět k lepšímu, je koneckonců etický duch, který vzešel z Ježíše.“⁶⁴

Pro Schweitzera je etickým vše, co může rozvíjet a podporovat život. Z jeho pohledu je život základ, od kterého odvíjíme sami sebe a vztah k druhým. Na základě našeho etického a mravního chování, kterým nám je Ježíš Kristus, se odvíjí náš život a myšlení.⁶⁵

Z pohledu Schweitzera nás Ježíš žádá, abychom jeho poselství nepřijímali bezmyšlenkovitě, ale o svém náboženství usilovně přemýšleli. V horském kázání nás Ježíš vede, abychom přímo pronikli k samotné etické povaze náboženství. Ježíš nám zde ukazuje, abychom zbožnost posuzovali podle toho, co dělá člověk eticky. Proto nám mesiášská naděje, kterou máme ve svých srdcích zapaluje onen oheň etické víry. Horské kázání se stává základní chartou svobodomyšlného křesťanství. Ježíš zde svojí nezpochybnitelnou autoritou podepírá základní etickou podstatu náboženství. Ježíšovo náboženství lásky se po zániku židovského eschatologického světového názoru osvobodilo i od dogmatu, které bylo v tomto světovém názoru obsaženo. V našem myšlení pak může ožít náboženství ve své bezprostřední duchovní etické podstatě.⁶⁶

Schweitzer upozorňoval na globální Boží vůli, která se objevila v daný čas u Ježíše, ale tato vůle je sama o sobě mimo čas a prostor. *„Ježíš svým životem ukázal, že etika „je činné sebeodevzdávání jedince ostatním.“⁶⁷*

64 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 44

65 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

66 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

67 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 150

Křesťané byli první, kteří Ježíšovo etické zjevení poznali. Podle Schweitzera všichni rozumní lidé by se měli poznat jako etické rozumné bytosti bez překážek v náboženství nebo ideologii. Toto etické Ježíšovo jednání je obsaženo ve všech světových náboženstvích. S tímto poznáním se Schweitzer na sklonku života intenzivně zaobíral etikou ve světových náboženstvích a působením jejich pojetí etiky na kulturu a lidské soužití. Můžeme zmínit jeho dílo *Dějiny čínského myšlení*.⁶⁸

U Schweitzera narazíme na pojem „přítakání životu nebo optimismus“, který vysvětloval novozákonní větou: „Neboť kdo by chtěl zachránit svůj život, ten o něj přijde; kdo však přijde o život pro mne, zachrání jej.“ (Lukáš 9,24). Podle Schweitzera tato krátká věta přesně vystihuje velikost Ježíšova příkazu lásky zároveň s apelem na etiku a sebezdokonalování. V oblasti etiky převážně Schweitzer nehovořil na svých přednáškách prioritně o Bohu. Důraz kladl na univerzální vůli k životu.⁶⁹ *„Ježíšova etika dovoluje aktivně, aby uskutečnila vše, co pokládá za dobré a přikázané. V tom je rozdílnost ve srovnání s učením Buddhovým, se kterým má společnou myšlenku soucitu. Uskutečňování soucitu má u Buddhy hranice. Etika Ježíšova však vyžaduje bezmezné konání dobra.“*⁷⁰

68 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

69 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

70 SCHWEITZER, Albert. *Nauka úcty k životu*. Přeložil Věra KOVAŘÍČKOVÁ. Praha: DharmaGaia, 1993. ISBN 80-901225-7-4., str. 18

5. kapitola Kritika

5.1. Schweitzerovi kritici

Poznat Schweitzerův pohled na samotného Ježíše, Boha a teologii lze i přes jeho kritiky. Poznáme tím jak Schweitzerovo pojetí Ježíše rezonovalo napříč společnostmi. Helmut Gross a Martin Lönnebo postrádali u Schweitzera v jeho teologii ztrátu osobního Boha křesťanství a jeho nahrazení pouhým etickým vzorem a to Ježíšem. Lönnebo například napsal: *„Nejtěžší problém jeho teologie spočívá v tom, aby nakonec definoval objekt, na který odkazuje. A Groos doplňuje: Bohem schweitzerovského uvažování není křesťanský Bůh. Zároveň to ale vlastně není onen „bůh filosofů“, který vyžaduje větší míru důvěry v metafyzické schopnosti člověka, než jí má Schweitzer“*.⁷¹ Jednoduché je spíše definovat co pro Schweitzera Bůh není než to co je. Bůh pro Schweitzera není odvozený, torzovitý, ale je to stěží definované Cōsi. A to Cōsi podle Schweitzera poznáme tak, pokud se oprostíme od tradované představy Boha a přitom si nebudeme vyvozovat možné důsledky našich představ. S oblibou Schweitzer studoval široký rozsah možných oborů, ale vždy si v nich vybíral témata, která společnost v té době zajímala a přesto se jich dlouho nikdo neujímal. Tak se stávalo, že Schweitzer vyprovokoval vědecké diskuse k různým tématům. Schweitzer se svými novozákonními historickými pracemi, ve kterých eschatologickým způsobem vykládal Ježíšovu smrt, dostával do rozporu s historicko-teologickým evolucionismem v liberální teologii.

Před ním se do stejného rozporu dostal Johannes Weiß, autor knihy Ježíšovo kázání o Království Božím (1892), přestože oba dva sami z liberální teologie vzešli. Rozpor vznikl na základě Schweitzerova tvrzení, kdy zdůrazňoval zlom mezi tímto a oním světem, ne kontinuitu mezi nimi. Také tím, že nevyobrazoval Ježíše z Nazaretu jako Syna Božího, ale Schweitzerovo vyobrazení Ježíše byl člověk dané Ježíšovy doby. Podle Schweitzera tehdy zemřel člověk a ne Bůh, tedy z pohledu historického zemřel

71 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 45

člověk. Rozpor byl i o Božím království, které nevyrostlo z kontinuity světa. Boží království dle Schweitzera vyrůstá v nás a skrze nás má působit na svět jako Království Boží v nás. Do naší současné doby můžeme tedy Ježíše aplikovat jako náš etický vzor.⁷²

„Odborní teologové Schweitzerovi opakovaně vytýkali, že redukoval Boha na etickou ideu, místo aby jej chápal jako personální protějšek. Církev nicméně šla dlouho snazší cestou. Dějala ze Schweitzera, pralesního doktora, moderního světce, a zároveň ignorovala jeho teologické postoje. Schweitzerovu výkladu Ježíšova života se dalo oponovat, ale kdo by mohl mít něco proti nemocnici v Africe?“⁷³

5.2. Schweitzerova sebekritika

Přestože se Schweitzer setkával s kritikou svých děl a to někdy tvrdou, on sám k sobě býval též velmi kritický. I ve Schweitzerově sebekritice najdeme silné myšlenky, jeho pohledy z jiného úhlu, avšak stále v součinnosti s jeho pohledem na Ježíše ve všech rovinách – náboženství, etiky, historie a lékařství. Po uspokojení z rozřešení nejedné historické záhady Ježíšova života ho provázela bolest vědomí. Bolest z možného narušení křesťanské zbožnosti, představ o Ježíši z Nazareta a tím zneklidnění v duši křesťana s následnými duševními potížemi.

Jak sám zmiňuje ve svých dílech, byly mu útěchou slova apoštola Pavla: Nic nemůžeme proti pravdě, ale k pravdě.“ Je-li tedy naší duchovní podstatou pravda. Pak dle Schweitzera nám každá pravda přinese nějaký zisk. Vždy je pravda cennější a to za jakýchkoliv okolností než lež. Proto to musí být platné i o pravdě historické. Tím narážel na kritiku jeho „historického“ Ježíše a boření mýtů s tím spojených. Podle Schweitzera se může zdát pravda pro zbožnost problematická, to ale jen na počátku s poznáním bolesti omylu, přesto pravda neznamena poškozování zbožnosti ba naopak její prohloubení. Proto není obava, aby se náboženství střetlo s historickou pravdou.⁷⁴

72 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

73 OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2., str. 48

74 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

5.3. Schweitzerova kritika společnosti

Historickou pravdu jsme dlouhodobě zanedbávali a jen tvrdou prací a otevřenou myslí můžeme napravit to, kam se dnešní křesťanství dostalo. V dnešní době jsou stále pro nás spisy, tak jak tomu bylo pro generace před námi bolestivým pramenem svárů.⁷⁵

“Proti těm, kdo na základě průkazného materiálu uznávají, že v Novém zákoně jsou obsaženy spisy, které přes svůj cenný a nám drahý obsah jsou nepravé, stojí jiní, kteří se v zájmu respektování prvotního křesťanství pokoušejí dokázané zpochybnit. Přitom ti, kteří to vše zavinili, si sotva byli vědomi, že činí něco nesprávného. Řídili se obyčejem, který byl ve starověku všeobecně a bez námitek uznáván, že totiž spisy, které měly tlumočit myšlenky některé osobnosti, byly vydávány za její vlastní díla. Ideál by bylo, kdyby Ježíš zvěstoval náboženskou pravdu v pojetí odpoutaném od všeho časového, v pojetí, které by všechny generace lidstva mohly snadno přijmout. Ale není to tak, a jistě má svůj smysl, že to tak není.”⁷⁶

Společnost by tedy měla přijmout daný fakt o náboženské pravdě a to ten, že prochází proměnami. Naše křesťanská pravda ve svém duchovním a etickém základě je totožná přes všechna uplynulá staletí. To co se mění je pouze její vnější podoba v různých světových pohledech na ni. V pozdně židovsko-eschatologickém názoru k nám přišlo Ježíšovo náboženství lásky, které se později spojilo se světovými názory pozdně řeckými, středověkými a novověkými. A ta jeho podstata zůstává po staletí stejná. Proto světonázorový a představovaný rámeček je relativní. Hlavní a stěžejní je to, jak lidé vnímají duchovně etickou pravdu, protože ta je v křesťanství od začátku obsažena. A nic na tom nezmění ten, který s tím nesouhlasí. Schweitzer si klade sám sobě otázku, zde v dnešní společnosti bude mít někdo odvahu podívat se do očí historického Ježíše. Pokud někdo najde v sobě tu odvahu ať pozorně naslouchá, co mu chce říci. Ježíš mu přestane být náhle cizí a jeho pochybovačné otázky se rozplynou. Doopravdy skutečné pochopení Ježíše je být jím samotným plně zasažen. Naše veškerá

75 SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.

76 SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není, str. 52

křesťanská zbožnost je jediná a to odevzdat se do jeho vůle, což naše společnost nečiní. Je chybné se domnívat, že Ježíš po nás chce, abychom dovedli pojmenovat jeho samotného, čím je. On sám to nepokládal za důležité, nedal nahlédnout již těm, kteří poslouchali jeho slova, a své tajemství, že on je potomkem Davidovým, který se zjeví jako Mesiáš, si ponechal.⁷⁷

V jeho díle z roku 1915 *My epigoni*, které zůstalo v podobě náčrtů, kritizoval pojetí svobody a kultury u katolické církve. Ostře odsoudil začínající evropský excesivní nacionalismus a identifikoval ho jako jednu z příčin války. Kritizoval parlamentární republiku a dával přednost formě monarchie, z jeho pohledu monarchie zaručovala stabilitu. Státní uspořádání – monarchie pro něho představovala opravdovost před pomíjivostí republiky. Hodně kritický byl k evropské politické kultuře počátku 20. let 20. století, která byla vlečena dekadencí a nacionalizmem.⁷⁸

⁷⁷ SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není

⁷⁸ OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.

6. kapitola – Shrnutí a závěr

Při zpětném pohledu musím konstatovat, že Schweitzerovo dílo a jeho myšlenky Ježíšova náboženství lásky k nám promlouvají o to naléhavěji, čím dále se společnost odvrací od křesťanství a samotný Ježíš se stává jen přívěškem na řetízku. Bylo by dobré opět vyzvednout minimálně univerzální myšlenky etiky a lásky a seznámit s nimi širokou veřejnost.

Studiem literatury se mi potvrdila moje domněnka o vlivu rodičů, rodiny na Alberta Schweitzera. Rodinné zázemí ho opravdu tvarovalo již od útlého dětství v oblasti duchovní tak hudební. Schweitzer tak již v dětství měl možnost prožívat duchovní spiritualitu, která v něm zažehla touhu po poznání Ježíše Krista a poté apoštola Pavla. Souběžně s tím šla jeho láska k hudbě a to konkrétně k Bachovi. Jak sám se zmiňuje ve svých dílech skrze Bachovy tóny poznává doteky Boha.

V druhé kapitole věnované jeho pohledu na Ježíše ze strany teologa. Je plno možností na další rozpracování, kterého bych se chtěl poté v diplomové práci věnovat. Zda Večeři Páně nebo Božímu království nedokáží nyní určit. Překvapila mne jeho teze k délce veřejného působení Ježíše Krista a to jeden rok či možná jen půl roku. Zde to vyvolává plno otázek. Schweitzerovy závěry se zdají býti logické, přesto o přesné délce veřejného Ježíšova působení můžeme jen spekulovat.

Pohled na Ježíše Krista z pohledu medicíny resp. psychiatrie nám přináší i vhled do myšlení počátků dvacátého století. Nejsem si jist, zda dnes by někdo dělal psychiatrický rozbor Ježíšovy osobnosti, nehledě zda by se našel erudovaný člověk spojující medicínu a teologii. K tomuto tématu se mi podařilo sehnat potřebnou literaturu, trošku byl oříšek, že ač vydaná v roce 2018 tak nakladatel nechal původní styl písma, ve kterém vyšel první výtisk, a to švabach.

Čtvrtá kapitola je věnována etice a Ježíšovi, zde nebylo tolik potřebného materiálu. Schweitzer jak sám ve svých pracích zmiňuje se v etice a filozofii vyhýbá pojmenování Bůh či Ježíš. Nepoužívá slovník teologický, ale užívá univerzálních výrazů, neboť vše směřuje ne na pole teologie, ale filozofie.

Pátá kapitola měla za cíl poznat Schweitzera skrze kritiku. Skrze své kritiky jsme někdy schopni poznat sami sebe, v tomto případě i osobnost Alberta Schweitzera.

Zajímavé bylo pro mne, že největším kritikem si byl on sám sobě. Polemika sama se sebou byla pro něho někdy tvrdým oříškem než odrážet kritiku kolegů z teologie nebo medicíny. Poslední část páté kapitoly je Schweitzerova kritika společnosti, sice se jedná o společnost jeho doby, přestože se změnily jen „kulisy“ jeho apel na následování Ježíše je i v naší době stále platná.

Při svém bádání o Schweitzerovi jsem byl mile potěšen o zapojení Alberta Schweitzera při založení Světové rady církví. *„První valné shromáždění a ustavení Světové rady církví se uskutečnilo " Amsterodamu roku 1948. Konalo se pod heslem „Lidský nepořádek a Boží plán“. 147 církví ze 44 zemí zde zastupovalo 351 delegátů. Chyběla římskokatolická církev, třebaže mnozí očekávali, že se jednání zúčastní.“*⁷⁹ Tím byly jeho myšlenky sjednocení a stání se člověka člověku bratrem položeny k základním kamenům vznikající organizace.

⁷⁹ EUNER, Peter. *Ekumenická teologie: hledání jednoty křesťanských církví*. Praha: Vyšehrad, 2001. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-408-2.

Seznam použité literatury:

1. KALFUS, Radim. *Vzpomínky na Dr. Alberta Schweitzera a na Lambaréné*, V Práci 1. vyd. Praha: Práce, 1975, ISBN není
2. NEUNER, Peter. *Ekumenická teologie: hledání jednoty křesťanských církví*. Praha: Vyšehrad, 2001. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-408-2.
3. OERMANN, Nils Ole. *Albert Schweitzer: (1875-1965)*. Přeložil Petr BABKA. V Praze: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-536-2.
4. SCHWEITZER, Albert. *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*. Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 807021010-9.
5. SCHWEITZER, Albert. *Die psychiatrische Beurteilung Jesu*. V Geog Olms Verlag: Hildesheim-Zürich-New York, 2018. ISBN 978-3-487-09759-6.
6. SCHWEITZER, Albert. *Gespräche über das Neue Testament*. V C. H. Beck's Verlagsbuchhandlung (Oskar Beck) 2. vydání: München, 1994. ISBN 3 406 37461 1.
7. SCHWEITZER, Albert. *Nauka úcty k životu*. Přeložil Věra KOVAŘÍČKOVÁ. Praha: DharmaGaia, 1993. ISBN 80-901225-7-4.
8. SCHWEITZER, Albert. *Z mého života a díla*, Ve Vyšehradu 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1974, ISBN není
9. WONDRÁK, Eudard. *Albert Schweitzer*, V Praze: Orbis, 1968, ISBN není